

SUPLANUOTOS AKIMIRKOS

PRABUDIMAI

Jeigu priešaušry prabudusi atsimerkiu, ant sienos matau mirusios motinos fotografiją. Tam ją priešais lovą ir pakabinau. Nuotrauką man padidino iš mažos, visai atsitiktinio kadro, viena dailininkė, kurios net nepažįstu (ir neėmė už tai pinigų). Tikslų fotografijos aplinkybių nežinau. Atrodo, kad mamą fotografavo jos draugas pakeliui į sanatoriją. Tada buvau maža, bet pakankamai didelė, kad to žmogaus nekęščiau. Tik dabar man aišku, kaip tuo laiku ją galėjo skaudinti toji neapykanta: prieš trejus metus mama buvo išsiskyrusi, susirado kitą žmogų ir tuoj po to susirgo nepagydoma liga. (Kai apie tai galvoju, prisimenu, kad vaikai dažniausiai pakartoja tėvų likimus.) Fotografijoje mama sėdi ant kalkėmis dažyto cementinio pakelės stulpelio ir prisidega cigaretę. Su juodo šilko močiutės siūta (tiksliau – persiūta) suknele.

Atsimerkusi, bet nesikeldama iš lovos paprašau:

– Mam... Pakalbėkim.

– Tik greitai, – piktokai sako ji. – Kol parūkysiu.

– Rudeni važiavau į Kauną. Vaikas pro autobuso langą pamatė karvę ir klausia, ar ta karvė kieno nors, ar niekieno. Sakau, karvės visada yra kieno nors, tik žmonės gali būti niekieno. Mama... Dabar, kai atsibundu, dažniausiai auštant, prakaito baloj, imu aiškiai jausti, kad esu niekieno. Mano akys yra niekieno. Rankos yra niekieno. Kojos, oda, nagai, plaučiai, alsavimas ir plaukai – niekieno. Ir man dėl to baisu.

– Kaip vaiko trimestras? – klausia ji.

– Vakar kaip tik buvau mokykloj. Apynormalis. Mokytoja ant lentos braižė jų elgesio ir komunikabilumo schemas. Kaip keturis vienas į kitą telpančius ratus. Centriniam rate yra tie vaikai, su kuriais visi kiti norėtų draugauti, sėdėti viename suole ir eiti į žvalgybą. Jie ir mokosi geriausiai. Tavo anūkės ten nėra. Ji – antrame rate, pažymėta žvaigždute. Žvaigždutė reiškia, kad jos nemėgsta bent dvi klasės mergaitės.

– Gerai, – sako motina, išpūsdama dūmus.

– Kas gerai?

– Kad jos nėra centriniam rate. Manęs jame irgi nebūtų buvę, jei tada kas būtų mums braižęs schemas.

Tyliu. Nes manau, kad manęs nebūtų buvę ir antrame rate. Būčiau trečiame ketvirtame. (Pragaro.) Bet net ir dabar, kai mama rūko pasaulyje už stiklo, nenoriu pasirodyti blogesnė, negu ji apie mane mano. Iš tikrųjų reputaciją jos akyse buvau rimtai susigadinusi per visą gyvenimą gal tik kokius du kartus. Vieno karto net prisiminti nenoriu, o kitas – visai paprastas. Tada man buvo gal dvidešimt penkeri. Negrįžau namo nakvoti. (Tos nakties aš gailiuosi dėl daugelio dalykų, ne tik dėl motinos.) Ryškiai atsimenu, kaip tada buvau apsirengusi. Balta peršviečiama drobine suknele su dideliu pieštu drugiu ant vienos šlaunies (drabužiuose ir šukuosenose man patinka asimetrija). Kai parėjau rytą, mama sėdėjo mūsų mažoj virtuvėj su šuniu ir gėrė arbatą. Dabar man aišku, kad ji ten išsėdėjo didžiąją nakties dalį. (Aišku ir kitkas – labai sau nelinkėčiau kada nors naktį sėdėti virtuvėje ir taip laukti savo dukters.) Nežiūrėdama į mane motina tada pasakė vieną sakinį: „Maniau, kad tu – ne tokia kaip visos“. Šito sakinio (ypač – to jos nežiūrėjimo) sotu iki dabar.

– Nu, važiuoju, – staiga motina pakyla nuo pakelės stulpelio, pasilenkia ir maža ranka brūkšteli nuo

juodos suknelės sidabrinis cigaretės pelenus. Jau nueidama, lyg tarp kitko, priduria. – Nepraskysk. Ne niekieno tu. Nes aš galvosiu apie tave dar penkerius metus.

Užmigti toliau – jokių šansų. Atsikeliu. Nueinu į virtuvę ir pasidarau kokteilį – penkiolika lašų valerijono, penkiolika gudobelės ir trečdalis stiklinės vandens. Tokio „mikso“ galiu išgerti kibirą, padeda tik psichologiškai. Kai lieka pusvalandis iki žadintuvo, užmiegu. O dar prieš jam suskambant šalia miegantis vaikas verčiasi ant kito šono ir atgalia ranka žiebia man į dantis. Šitas prabudimas yra vienas iš maloniausių.

Labai nejauku atsibusti – iš košmaro. Jau prieš dvejus metus kardiologas patarė man prieš miegą nežiūrėti per televizorių filmų su vis dar pasitaikančiais neprievartos elementais. Ir ypač laidų, kuriose žurnalistai profesionaliai, preciziškai, tarsi ragaudami ypatingą desertą, klausinėja nusikaltėlio, kaip jis nužudė senutę ir paskui virė ją puode. (Gabalais.) Bet kai rodė čekėnus muzikiniame teatre, vis tiek spoksojau į televizorių iki išnaktų. Baisiausia, žinoma, buvo tos nušautos moterys, tarsi išsilanksčiusios ant grindų ir kėdžių grakščiomis modernaus šokio pozomis. Vieno reportažo vidury paskambina toks švelnus žmogus „su peteliške ant lūpų“ ir klausia: „Nesakyk, kad žiūri Maskvos įvykius“. – „Kaip tik tai ir darau“, – sakau. Jis pataria: „Nors neaiškink vaikui, kas ten vyksta. Vis tiek nesupras. Ji dar verkia dėl pliušinio meškiuko“. Aš irgi dar verkiu dėl pliušinio meškiuko ir gal todėl naktį susapnuoju košmarą. Guliu – ligoninėj. Į palatą įeina prezidentas baltu chalatu – „...the son of a factory worker who learned his manners among butlies on the streets of Leningrad and in judo classes...“ – „...fabriko darbininko sūnus, kuris elgesio mokėsi Leningrado gatvėse iš chuliganų ir dziudo pamokose“ (*The Globe and Mail*). Charakteristika – V. Putino. (Vertimas – mano.) Šalia prezidento stovi keli vyrai su lašelinėmis. Jie į sapną atėjo iš kito straipsnio: į kai kurias palatas įkaitams lašelines nešiojo ne seselės, bet FST darbuotojai. Prezidentas baltu chalatu artėja prie manęs, viena ranka – už nugaros, šypsosi, akyse – ledukai, ir sako: „Popravliaites, popravliaites...“ O man ausyse aidai: „Otpravliaites, otpravliaites...“ Atsibundu, kai šaltas revolverio vamzdis paliečia smilkinį. Guliu galvą prispaudusi prie metalinio fotelio turėklo.

Anksti rytą einu į darbą. Akyse tavaruoja. Pro šalį pravažiuoja mašina. Ant šono – užrašas: „Avarinis spynų atrakinimas“. Perskaitau: „Avarinis sapnų atrakinimas“. Kaip gerai tokią tarnybą būtų išsikviesti vidury košmaro, kol dar esu gyva. Nenušauta. Neišsitėškusi į prarają. Neuždusinta dujomis. Neužspringusi vandeniui ir anklode. Vakare išnešu į kiemą šiukšles. „Kaip susmulkėjo žmogaus gyvybė“, – liūdnai sako irgi tų pačių reportažų prisiziūrėjęs mano kaimynas senukas, buvęs atsakingas KGB darbuotojas. Negaliu nesutikti. Viskas susmulkėjo: meilė, mafija, budynės, gabalinis cukrus ir malda. Dar visai neseniai galingiausios pasaulio šalies prezidentas metinę kalbą baigdavo fraze: „God bless America“. O šiemet G. Bushas ją baigė taip: „God bless our coalition“.

Jeigu košmarų per kelias savaites prisisapnuoja daug, jie susitelkia smegenyse kaip koralų rifai. Ima burgzti širdis. Diagnostikos centre pasidarau svarbiausio meilės organo echoskopiją. Ber kad imtų gydyti, reikia eiti į kitą kabinetą ir mokėti 90 litų. Sugrįžtu į polikliniką, pas tą patį gydytoją, pas kurį buvau prieš dvejus metus, ir kukliai, bet su išdidumu iškloju jam ant stalo kokybiškus nespalvotus savo skilvelius ir vožtuvus. Gydytojas sako: „Nusirenkit. Neįsitempkit taip baisiai. Echoskopiją – pakartosim“. – „Kaip, – sakau, – jūs nepasitikit diagnostikos centru?“ – „Pasitikiu, – tikina jis. – Tą gydytoją, kuri Jums darė tyrimą, jaunystėje aš net buvau vedęs. Todėl ir pakartosim“. Paskui tęsia: „Visiškai sutinku su jos išvadomis. Jūsų širdis kol kas sveika. O kardiograma – bloga“. Jis išsitraukia iš stalčiaus knygą, atsiverčia net iš tolo įtaigią širdies schemą ir vedžiodamas pieštuku po venas (mėlynas) ir arterijas (raudonas) aiškina kraujo apytakos ratus. Aš, norėdama atsiriboti, tuo metu stengiuosi galvoti apie Kieślowskį. „Papasčiausiai nemokate džiaugtis gyvenimu, – sako gydytojas. – Pasaulio nepakeisit, bet galite pakeisti požiūrį į jį. Iš darbo – neskubėkit namo. Užiekit į kvėpalų

parduotuvę ir uostykit. Uostykit uostykit malonius kvapus. Dažniau klausykitės muzikos. Atsigulsi ant grindų arba net gatvėje, su ausinukėmis. Jums padėtų Mozartas. Triukšminga muzika ir Beethovenas – ne. Beje, kokie Jūsų santykiai su vyrais?”

„Labai geri“, – sakau, vyrus turėdama galvoj kažkaip sutelktai. (Kaip pusę žmonijos. Ar kaip krūvon per pūgą tolimoje Antarktidoje susiglaudusius pingvinus.)

„Puiku, – sako gydytojas. – Ir stebėkite, stebėkite gatvėje alkoholikus. Eina jie paprastai po vieną. Savo vaikų būna nematę po kelerius metus. Butai užstatyti arba jau parduoti. Kelnės prisisiotos. Net po du kartus. Bet kokia laime spindi jų akys. Kaip nuoširdžiai jie sugeba džiaugtis šia diena. Ar Jūs negalėtumėt pamėginti imti iš jų pavyzdį?”

„Pasistengsiu. Iš paskutiniųjų“, – sakau jau atsisveikindama.

Priėjusi Pilies gatvės pradžią, kaip šuo (politiškai korektiškiau galbūt būtų sakyti – kaip kalė) išuostau visą „Kristianą“. Pardavėja ima eiti iš paskos. (Dėl visa ko.) Kaip neteisinga, kaip tiesmuka ir kaip netikslu, pagalvoju, spręsti apie žmogų iš apšiurusio palto. Lygiai taip pat, kaip apie moters seksualumą – iš jos kvėpalų. Kai prieinu prie Aušros vartų, Dievas, tiksliai ir laiku laikydamasis gydytojo instrukcijų, pasiunčia ir alkoholišką. Imu stebėti. Atskuba du madingi vyrukai. Moteris atsistoja priešais, tiksliau, užtveria jiems kelią neperšaujamu violetiniu lamos vilnos megztiniu, nusišypso (dantims kažkas liepė išsiskaičiuoti pirmais antrais), ištiesia ranką ir paprašo išmaldos. Vienas vyras ima giliai kišenėje graibyti centų. O kitas – iš pradžių dar negaliu patikėti tuo, ką matau – greitai atsisega džinsų užtrauktuką ir deda jai į delną savo vyriškos galios simbolį. Moteris atšlyja. Atsigosta. Ir pratrūksta ilgu rusišku lenkišku monologu, kuris tuos vyrus neša kaip ant sparnų turbūt iki Rotušės. Ir ta jos kalba yra šioje situacijoje vienintelis dalykas, vertas absoliučios pagarbos, įsiklausymo ir epigonizmo.

Kažkaip, matyt, irgi ne be Dievo pagalbos, parkapoju namo. Nugara žliaugia prakaitas. Vaikas sako: „Aš dar truputėlį filmą pažiūrėsiu. Policininkai tuoj jį pagaus...“ Į filmą net nežvilgteriu, nes, ko gera, bijau ir paties televizoriaus, atsigulu ir bandau spėlioti, kada ištiks pirmasis prabudimas. Po pusvalandžio jaučiu, kaip mergaitė visa šilta priglunda prie manęs. Vartosi. Paskui tyliai sako: „Pagavo. Spardė. Paskui – nušovė. Bet, mama, turbūt neužmigsiu... Nuo tų „mentų“ , atrodo, kad mane visą skauda“. Ir tada aš nebeištveriu: „Po velnių, ar tu nežinai, kad prieš miegą negalima žiūrėti įtemptų filmų. Kiek sykių sakyta. Kiti tėvai, tiksliau – motinos, išvis neleidžia tokių filmų žiūrėti. Niekada. O pas mus – palaida bala. Todėl, kad aš laiko neturiu, o tu esi nesąmoninga. Dar tuos vokiečių kursus visai neturėdama laiko pradėjau lankyti... Nesąmoningas vokiškai, atrodo, *unbewusst*. Pusantrios valandos tik gaudu ir šaudu. Tuose filmuose policininkai ir nusikaltėliai yra lygiai tokie patys, tik „mentus“ saugo įstatymas“. Vaikas ilgai tyli. Vis dėlto susimąsto. Paskui apžergdama mane atsikelia, nueina į vonią ir atsineša tepalo. Sako: „Patrink man nugarą“. (Tada susigaudau, kad „mentai“ yra mentės, kurias jai skauda po choreografijos pamokos.)

Tačiau pasitaiko ir ramių vakarų, ir ramių prabudimų. Juos labai mėgstu. Dažnai atsibundu prieš pusvalandį iki atsikėlimo. Tas trisdešimt minučių vadinu pavogtu laiku – iš dienos, iš paros, iš rutinos. Jų reikia ne tik pakalbėti su mirusiaisiais kaip su gyvaisiais, bet ir švelniai, ramiai ir su pagarba prisiminti kai kuriuos gyvuosius (kaip mirusius). Per tą pusvalandį, psichologiškai kartais ištįstantį iki valandos dviejų, suku gyvenimo juostą atgal. Su ėdriu ką tik pažadintos sąmonės ryškalu susigražinu svarbius dalykus. Prisimenu seniai skaitytus tekstus, formavusius mane kaip žmogų. Vyrus, kūrusius mane kaip moterį. Ir žmones, lipidžiusius mane – kaip tekstą. Gulėdama girdžiu, kaip už lango teška lietus. Dieną tas šnarėjimas man ima priminti greitai spaudomų kompiuterio klavišų garsą. Bet tą pusvalandį gulėdama po šilta antklode aš atsiduodu lietuviškai, su aistra, visiškai užsimiršimu ir tikra trisdešimties minučių ištikimybe. Tol, kol pajuntu lašus oda. Taip, kaip jaunystėj.

Net eidama per audrą nepasiimdavau skėčio. Neturėjau ir demisezoninių batų. (Nemėgstu tarpininkų – nei tarp žiemos ir vasaros, nei tarp naftos ir valstybės, nei tarp Dievo ir žmogaus.) Dabar per darganą skėtį jau visada pasiimu. Nes kai susergu, nėra kas slaugo, ir atslenka labiausiai nuginkluojantis, niekingas savęs gailėsčio jausmas. Stengiuosi nugalabyti jį įvairiais rafinuotais metodais. Bet kartais vis tiek nepavyksta. Tada ištiesiu ranką į priekį ir kalbuosi su dešinės rankos smiliumi kaip su mažu mane suprantančiu ir užjaučiančiu žmogiuku (tikrai kaip su savo kūnu ir krauju). Šitas simpatiškas, bet beprotiškas užsiėmimas – ne originalus. Taip su savo pirštu kalbėjosi vaikas iš S. Kubricko „Švytėjimo“.

Peršalimo ligomis sirgau seniai. Dabar turiu kitų rūpesčių. Pavasarį – išteku. Antrą kartą. Maniau, kad tokio tipo moterims antrų kartų nebūna. Bet man visada atsitikdavo likimiškų – taip, o ne kitaip – dalykų. Jis – paprastas žmogus. (Elektrikas.) Iš to vyro sklinda ramybė ir supratimas. Ramybės man reikia labiausiai. (Nes temperamento ir beprotystės pati turiu su kaupu.) Be to (tai ypač svarbu), tas žmogus manęs nebijo. Jokios. Nes jis yra mane atspėjęs. Kai sugenda kompas, aš imu keiktis ir pykti visai ne ant savęs, kad esu kvaila, galų gale ir ne ant virusų, bet ant to niekuo dėto žmogaus, kad viskas tuoj pat, šią akimirką nepasitaiso, jis tyliai linksminasi, ir geidžia manęs toliau. Čia pat, virtuvėje. Net tokios – įsiutusios, prakaituotos, nedepiliuotos ir šlykščios. Tas žmogus kartu yra labai romantiškas. Kol kas – atlaidus ir turi globos jausmą. Tik prieš šitą (labai retai pasitaikantį) vyrų gebėjimą aš neatsilaikau. Dėl to dabar net pikta. Jis nuolatos manęs ko nors rūpestingai paklausia – kodėl tu neturi žiemai batų su kailiu? Arba – kodėl manai, kad sriuba tikriausiai buvo neskani? Arba – kodėl sakai, kad tu esi kalta, jei dukra iš istorijos gavo 5?

Džiaugiuosi, kad kai neseniai pirmą kartą (kūnais) susitikom restorane, jis man nepasakė sakinio, kurio laukiau su baime. Pavyzdžiui, tokio: žinai, iš mūsų nieko neišeis, nes kas aš – paprastas elektrikas, o tave spausdina. Vienas laikraštis. Jis to nepasakė, bet aš norėdama užbėgti už akių pacitavau, turbūt M. Cvetajevą: „Čto takoje slava? Tolko – slovo“. Ir jis matė, kad aš kalbu sąžiningai. Manęs neerzina net to žmogaus literatūrinis neišsilavinimas. Praeitą savaitę pasakojau jam apie Cvetajevą daugiau. Nežinau, kokių paros metu ji pasikorė, bet man būtų įtikimiausia, kad priešaušry (po vieno iš prabudimų). Vyras man sako: „Tu matai, kaip keista... O aš visada maniau, kad Cvetajeva, per brūkšnelį Achmatova, yra ta pati daug kentėjusi rusų poetė“.

Dabar jis į mano namus tik atvažinėja. (Iš Švenčionėlių.) Bet mane pamažu ima panika pagalvojus apie tą metą, kai jis čia apsigyvens. Ypač bijau pirmųjų bendro gyvenimo naktų. (Turiu galvoj – savo prabudimus.) Žinau keletą paslapčių, kaip apsiversti nepažadinant šalia miegančio. Bet ilgainiui tai ima varginti. (Net lovą.) Kai aš atsibusiu, jis irgi juk kada nors atsibus. Uždegs šviesą (po kokių dvejų metų, kai meilė neišvengiamai bus praėjusi, tai jau atrodys kaip teroro aktas). Turbūt paims mane už rankos. Neatsimerkdamas pabučiuos plaukus. Ir lūpomis liesdamas ausį, pašnibždomis, kaip visada rūpestingai, paklaus: „Kodėl – prabudai?“ Ir mane jau dabar sukausto siaubas, nes ką aš... Nes ką man tada jam reikės trumpai jį tą klausimą atsakyti?

PRIVALOMI PARAŠYTI TEKSTAI

Svarbiausio dalyko nepaklausiau: kas bus tada, jei to, pageidautina, labai perkamo romano po metų išvis neparašysiu? Kaip aš komisijai, kuri manimi naiviai pasitikėjo ir kūrybinę stipendiją davė, į akis pažiūrėsiu – *in corpore* ir kiekvienam jos nariui atskirai? Net grafomanui, jei jis pakankamai drausmingas, aišku, kad už pinigų padorios knygos parašyti neįmanoma, kaip ir padori moteris už pinigų negali pasimylėti. Iš reikalo ir skubėdama kokybės neišlauši. O kas bus, jei vis dėlto tą knygą parašysiu, bet jos nepirks? Po pusės metų pardavinės ją dėvėtų drabužių parduotuvėse kartu su

atvežtais iš Didžiosios Britanijos *Airių patiekalais*. Leidykla patirs nuostolį. O pinigų gal reikės atiduoti? Leidyklos kriterijai tekstams ir mano kriterijai tekstams – nesutampa. Pusė metų jau praėjo. Galvoje net pirmojo sakinio nėra. Pirmas sakinytis ir paskutinis turi būti kaip šūviai: įspėjamas ir kontrolinis. Nors iš pirmo sakinio, kur amžinas romanas, o kur tik šiuolaikiškas, nebūtinai atskirsi. „Ilgą laiką aš eidavau gulti anksti...“ Kas galėtų iš karto pasakyti, kad tai – M. Prousto *Svano pusėje* pradžia? „Sapnavo sapną ir buvo jame lyg negyvas“. Irgi panašu. Netgi įdomiau. (Jei ne pasikeitęs asmuo, galima būtų pamanyti, kad tęsinys.) Bet čia – A. Juozaičio *Laikraštis*. Aš, ko gero, iš panikos emigruosiu. Dėsiu į krūmus, liaudiškai tariant. Įsivaizduoju, kaip lėktuve pildau deklaraciją ir skolų, paliktų valstybėje, grafoje įrašau – neparašytas itin skaitomas romanas.

Beje, reikėtų vis dėlto nesinervinant šaltai pagalvoti, kur aš padėjau pusę metų šalia algos gautus pinigų. Būtų pamoka ateičiai. Nuvažiavau du kartus taksi į Buivydiškes. Draugė buvo puolusi į depresiją – aštuoni trilitriniai agurkų dviem kėliniais iššaudė. Viešpatie, dabar kai pagalvoju, kiek prisipirkau visko... Pirkau batus už šimtą dolerių, nes su jais mano koja atrodo kaip ne mano. Katę veislinę iš nedovanotino snobizmo. (Seniau britų katinai kainuodavo 600 litų, dabar – tūkstantį du šimtus.) Pirkau tualetinio vandens „Ysatis de Givenchy“. Juo šlakstausi nuo tos dienos (tiksliau – nakties), kai pasijutau moterimi. Kvepalus irgi mėgstu „veislinius“, nes visi kiti po dviejų minučių ant manęs ima dvokti promilėm. „Zepter“ puodą pirkau. (Laikau jame senus raktus.) Daviau 300 litų draugei, ji kaime sodybą remontuoja. Sienų apmušalų ten nuvežiau, tokių, kokiais išklijuotas „Šekspyro viešbutis“.

Ankstyvą pavasarį sodyboje nėra nė gyvos dvasios. Man tokios vietos kuo toliau, tuo labiau ima patikti. Norėčiau ten parai dviem atsidurti su kate ir įsivaizduojamu mylimu žmogumi. Be jokių įsipareigojimų. (Taip savo žmonai sako mano girtas kaimynas, kai pareina antrą valandą nakties: „Blet, Ada, atidaryk duris! Jei nori, be jokių įsipareigojimų“.) Pažiūrėtumėm ten neskubėdami „Panoramą“, išklausytumėm svarbiausias respublikos žinias... Gal kokią burtininkę parodytų. Paskui, kai tas įsivaizduojamas žmogus su kate užmigs, kad netrukdyčiau, išeičiau į mišką pasivaikščioti su jo pirštine ir jausčiau, kaip „ranka ištirpsta pirštinei lyg sniegas“. I. Bachmann eilėraščiai kai kurie tokie pat geri kaip ir novelės. (Romanas – ne. Prie šito žanro moterys dažniausiai „nepritraukia“, joms ar laiko, ar įniršio, ar pinigų alkoholiui pritrūksta, ir man dėl to vėl baisu.)

Kai paskutinį kartą nuvažiavom į kaimą, draugės tėvo bato kaukas arba kiaunė buvo prinešę gilių ir klevo sėklų „malūnsparnių“. Iki bato ant sniego, eidamos tyloje, radom pėdytes, atslinkusias iš miško paslapties. Gal nuo tų pėdsakų pirmą sakinį ir pradėti? O gal – nuo tos paslapties... Ar nuo to, kad draugės mama mirė, kai jai buvo aštuoniolika metų? Ji prisimena, kad mama mėgo perlamutrinis „klipsus“, saulėlydžius Palangoje, arbūzus, šilkines biuzeles, džiaustyti saulėje mažų vaikų drabužius ir būti laiminga.

Tikras rašytojas gali pradėti rašyti gal ir ne bet kada, tačiau kad nuo bet ko, tai faktas. Nuo balto popieriaus lapo faktūroje įsispaudusio pilko siūlelio. Plaukelio. (Blakstienos?..) Aš – netikra. Man reikia nugyventi gabalą gyvenimo ir po to jį paversti įtikima fikcija. Kartais – pavyksta. Dažniausiai – ne. Guodžia tai, kad yra rašančių panašiai. Vienas talentingas žmogus kartą skundėsi, kad negali pradėti pasakoti istorijos apie pirmąją mokytoją, nes neatsimena, kaip buvo įsiūtos jos po karo dėvėto palto sagos – kryžiuku ar paraleliai.

Teoriškai tarsi žinau, ko reikia, kad romanas būtų perkamas. Sekso. Kas nors guli ant mano, t. y. mano herojės, krūtinės, arba ji – ant kieno nors. Jei ne sekso, tai nors kiek nešvankios, gal net kokios čigoniškos laukinės erotikos. „Kad gimtų erotinis aktas, reikalingos visai apibrėžtos savybės, pirmiausia – logiškas ir pajėgus protas, vaizduotė, humoro jausmas ir drąsa, o kur dar sugebėjimas įtikinti, organizaciniai gabumai, geras skonis, estetinė intuicija ir prabangos pomėgis“ (*Emanuelė*

Bankoke, p. 117, neabejotiniems autoritetams – pritariu iš karto). Visų šių savybių gal vargais negalais ir užtekty, bet man, kaip jau susiformulavau, reikia nugyventi gabalą gyvenimo, tik po to galiu bandyti paversti jį įtikima fikcija. O paskutinis mano matytas nuogas vyras – gipsinė Mindaugo gatvės „Maximoj“ stovinti indėno statula.

Reikėtų vienoje kitoje knygos vietoje paburnoti prieš Dievą. Ir nepamiršti bjaurumo estetikos. Kokių nors kiemo nors išskyrų turėtų būti. Iš ausų, pakinklių, pažastų ar lyties. Mirties... Bet pateiktų bravūriškai ir linksmai. Kaip amerikiečių filmuose. Mirtina liga sergantis senukas savaitgalį nutaria nuvažiuoti į savo gimtąją valstiją. Randa ten kadais mylėtą moterį (pasenusią, bet patraukliai, apsirengusią vos ne ta pačia perkelio suknele), pašvambęs alaus vietiniame „pabe“, aplankytas stebuklingos galios, su ja permiega ir, saulei tekant iš už Dakotos kalnų, miršta spyruoklinėj vaikystės lovoj, su šypsena stebimas jį lydėjusio koledžo studento. Vaikinui, kuris iki kelionės buvo marazmatikas, pasidaro aišku, kad gyventi – verta.

Gal dar koks epizodas iš pokario praverstų. Dabar, sprendžiant iš rezistencinės kovos internete ir neanonimiškos – laikraščiuose, ta tema vėl, rodos, aktuali. (Tikriausiai pralaimės žali, literatūroje.) Egzotikos į tekstą reikėtų „įmegzti“. Tolimųjų kraštų pasakų, laikraščių ir masinės kultūros inkluzų. Skaitytojas turi bristi į tekstą žinodamas, kad ras kai ką atpažįstama. Taip pat tai, su kuo norisi susipažinti (bet tik tekste). Kad bus truputėlį pagąsdintas, nustebintas, šokiruotas, pakutentas, bet nepaskęs. Ir svarbiausia – kad žmonėms liūdna nebūtų. Juoko turėtų būti. Kad nesinorėtų galvoti apie metafiziką, transcendenciją ir laiką. Apie tuos dalykus ar galvosi, ar ne, jie liks. (Ir nepažinūs, ir nepakitę.)

Chronologiškai, nuo pirmojo sakinto, romano pradėti rašyti neišeis. Mąstau punktyriškai, neturiu jokios valios. Gyvenimą prieš dvejus metus ėmiau planuoti iki rytinio žadintuvo. Pradėti turėsiu nuo įvairių vietų iš karto, rytais kepdama varškėčius.

Senelis per karą turėjo mylimąją. (Prieš karą ir po jo – irgi, bet ne tą pačią.) Moteris kartkartėm eidavo į bažnyčią su visiškai „nachališka“ šilkinė skara, geltoname fone – raudonos ir mėlynos rožės. Šventoriuje turėjo labai išsiskirti. Močiutė žinojo, kad skara dovanota senelio. Kartą atbėgo uždusęs kaimynas ir pasakė: „Važiuok pasiimt Juozo. Peršovė jį... Daržinėj. Pati žinai pas ką“.

Spėju, kad senelis gulėjo ant viršaus. Ant tos mylimos moters krūtinės, nes jam buvo peršauti plaučiai ir petys, o jai – nieko. Iki felčerio jį nuvežė vos gyvą dėl plaučių, iš žaizdos srovele burbuliavo kraujas, niekam tada net į galvą neatėjo rūpintis klubu, nors tas irgi buvo peršautas. (Tą į kaulą įstrigusią kulką aš, kaip ir jis, pirmą kartą pamačiau rentgeno nuotraukoj maždaug po keturiasdešimties metų. Senelį mano gimtojo miestelio poliklinikoj šviete dėl banalaus radikulito, kulką atrado netyčia.) Jį slaugė ilgai. Mama, kai močiutė dirbo nenudirbamus darbus, nosisukusi nuo senelio nugara laikė jo koją ant savo sprando, nes taip jam kažkodėl mažiau skaudėjo petį, o kad popietės neprailgtų, pasakojo istorijas iš mokyklos apie savo drauges. (Viena dabar gyvena Vokietijoje, kita – Lenkijoje, o dar viena Vilniuj pardavė butą. Nutarė susiremontuoti apleistą tėvų sodybą kaime, važiuoti ten, kaip ji sakė per mano motinos laidotuves, pabraidžioti su botais per rudeninius lapus ir paskui numirti.) Po kelių mėnesių senelis vis dėlto pakilo ir pačią pirmą dieną, kai tik galėjo paeiti, išėjo. Pas tą mylimąją. Paskui moterį, deja, išvežė į Vokietiją darbams ir... nebeparvežė. Namie spintoj, nežinau, kokiais būdais, atsidūrė „nachališka“ skara su raudonomis ir mėlynomis rožėmis. Močiutė niekada jos neryšėjo. Laikė be tikslo, kaip aš kartais laikau stalčiuose primirštų, kadais ryškių spektaklių programas.

Po karo močiutė dar susilaukė vieno vaiko. Berniuko. Jis kaimo troboj mirė šešių mėnesių. Kai paklausiau, nuo ko, ji pasakė: „Kas, vaikeliuk, žinojo tikrai tais laikais – nuo ko. Viliukas visą laiką verkė, troboj būdavo prirūkyta“. Ir imdavo žiūrėti pro langą. (Papirosų dūmus kažkodėl įsivaizduoju kaip

skraidančius praskydusius autkojus su nublukusiomis rožėmis.)

Apie berniuką nebūčiau galvojusi daug, gal net ir sužinojusi apie jį nebūčiau, bet mes jį perlaidojom. Senelis jau beveik senatvėj susigalvojo perkelti savo tėvų ir jo palaikus į kitą vietą, aptvertą nauja tvorele. Trijų žmonių kaulus du vyrai surinko į drobę ir užkasė kitoj vietoj Užpalių kapinėse. Buvau dar pradinėse klasėse. Kapinių įspūdis liko tikslus. Kaip pasakytų I. Bachmann (tepatūna ji dar vienas inkluzas iš laikraščio), – „nebenumaldomi varnai ir baimė mirti“. Iš to berniuko, atsimenu gerai, tebuvo likęs kiaušas. Kaip kopūstėlio lapas arba kaip atverstas mano delnas. Šalia kapinių tekėjo stebuklingo vandens šaltinis. Kad jis stebuklingas, tikėjo ne tik Užpalių, bet ir tolimų apylinkių žmonės. Vanduo burbuliavo kaip kraujas iš po žemėmis gulinčio peršauto milžino plaučio. Jame po pakasynų nusiplovėm rankas. Keista... Tas berniukas buvo mano dėdė, kuriam šiandien būčiau galėjusi paskambinti. Kartais galvodama apie kai kurias mirtis atsimenu vienos tikinčios profesorės mintį: „Retai sutiksi tokį blogą žmogų, koks yra Dievas“.

Senelio senatvė buvo palyginti rami, jeigu neprisimintume aukšto kraujo spaudimo. Nekentė balandžių, skiepijo visiems sodo kaimynams medžius, rašė skundus į laikraščius (dėl balandžių – irgi), nešdavo iš kolektyvinio sodo gražiausius obuolius gražiausioms vietinės parduotuvės pardavėjoms. Mylėjau jį labiau negu tėvą. (Jeigu būčiau sąžininga, turėčiau sakyti – labiau negu grafą Montekristą.) Jis mane – irgi. Jaučiau iš daugelio ženklų, nes jausmus verbalizuoti tokiems vyrams gėda. Kai senelis jau buvo visai senas, turėjau šunį. Keršydamas šuo sisiodavo ant šaldytuvo kampo, kol tas galutinai nurūdijo, o vienąkart prikakojo ant lovos, patupėjo baltų pagalvių ledkalnių apsupty. Atsirakinęs mūsų buto duris, senelis rado atrodančias kaip kalkės kelias kietas ochros spalvos spireles. Ir pamanė, kad jos – žemės riešutai. Sovietmečiu žemės riešutai (kaip ir kitokie riešutai) buvo deficitas. Senelis užrišo pasaitėlį mano šuniui, susibėrė spireles į švarko kišenę ir, parėjęs namo, atsisėdo prie stalo. Užsidėjo skaitymo akinius. Saugodamas staltiesę, pasitiesė ant jos laikraštį ir deficitą pabėrė ant jo. Paskui, krapštydamas nagu, ėmė ieškoti branduolio. Po keleto mygtelėjimų ėmė burbėti, kad riešutai keistai trupa ir iš viso koks velnias čia yra, kaip kevalas, taip kevalas.

Kad šūde branduolio būti negali, pirma susigaudė močiutė. Kai ji pradėjo juoktis, juokėsi persisvėrusi per langą, paskui virtuvėj, paskui užsikniaubusi ant siuvamosios mašinos. O kai senelis, nepasakęs nė žodžio, švariai nusiplovė rankas ir, kažkodėl droviu žvilgsniu pažiūrėjęs į šalia žvitriai lekuojantį mano šunį, nuėjo ir atsigulė, močiutė užsikabino vonioj ir įsikniaubusi į rankšluostį juokėsi toliau. Aišku, šitas senelio nuotykis pasklido po kaimynus per jos liežuvį. Buvo pritilęs tada kokioms dviem savaitėms. Išsikepdavo stintos ir tyliai ramiai lovoj skaitydavo iš Amerikos rudo popieriaus tūtelėse pusbrolio atsiųstus komunistų *Vilnį* ir *Laisvę*. Bet kai eidavo šaligatviu su obuoliais iš sodo, o kaimynės ant suoliukų sekdavo jį žvilgsniais, jautė, kad šita istorija kaukši paskui jį mažais riešutukų žingsniais. Kai senelio nuotykį pasakojau kartą tokiems žmonėms, visi juokėsi, o vienas pasakė: „Tylėkit, ji pasakoja, kokioj jinais užaugo šeimoj“.

Dabar man smagu, o kartais – neįtikėtina, kad visa gyvoji mano šeima telpa mano lovoj. Kiti artimieji valgo, rūko, sėdi ir šypsosi aplink, fotografijų rėmeliuose. Kai žiūriu į juos įstrižai krintančiuose saulės spinduliuose, man ramu. Įstrižai krintantys saulės spinduliai man visada atrodė aštuntas pasaulio stebuklas. Šalia Rodo koloso ar Aleksandrijos švyturio. Kad ir kur jis atsitiktų – miške, namie ar sename mediniame sandėliuke.

– Vaikeli, – sakau dukrai lovoj vieną vakarą, – nesupyk, bet turiu tau pasakyti liūdną, džiugų ir kartu intymų dalyką. Labai tave myliu. Bet mums reikėtų imti miegoti atskirai. Aš, žinok, ne tik motina. Aš – dar ir moteris. Kartais, prieblandoje ar savo šešėlyje, būnu visai graži. Apsižiūrėjau vakar nuoga vonioj su dviem veidrodžiais... Neseniai susiradau draugą. Šiek tiek buvome pažįstami jau anksčiau, bet neseniai knygų mugėj vėl susitikom, kažkaip iš esmės. Šią savaitę, pavyzdžiui, jaučiu, kad negaliu be

jo gyventi. Sąžiningai tai tau sakau, irgi kaip draugei, noriu jo čia, dabar, ant savo krūtinės, lygiai kaip ir tavęs.

Matau, kaip prie visokių mano kalbų pripratusios mergaitės akys pasidaro stiklinės:

– Koks to diedo vardas?

– To vyro vardas, – sakau, – Bohumilas. Pavardė – Hrabalas. Ir jei dabar jo nepaskaitysiu, nusišausiu. Jis nebus man ištikimas ilgai. Jis išsilies citatomis į kitų moterų ir vyrų prozą. Ir jei jie sugebės citatas panaudoti vietoje, tas žmogus suteiks jų tekstams ypatingos galios. Tie tekstai taps amžini ir masiškai perkami. O tai yra beveik nesuderinami dalykai. Kaip tuos dalykus suderinti, galvoju jau pusę metų. Man už tuos galvojimus pinigų moka. Gal tu galėtum dabar pereiti į kitą lovą?

– Kad tu nesulauktum, – sako vaikas ir apgraiptom ištraukia lempas laidą iš šakutes lizdo.

Ima aiškėti, kad aš to romano arba neparrašysiu, arba parašysiu – neperkama. Jau antras savaitgalis sėdžiu virtuvėj, guliu ant sofos ir, užuot skaičiusi Kingą, Kunderą, McEwaną, Allendę ir Irvingą, užuot mokiusis mąstyti, aukštojo ir žemojo stiliaus – iš Königsbergo Immanuelio ir Bankoko Emanuelės, iš Kabelkos ir Kubelkos, po gabalą skaitau Hrabalą. Ta knyga prispaudė mane prie lovos savaitgaliams kaip hidraulinis presas senam popieriui presuoti. Perskaitau penkis šešis garsiosios jo apysakos puslapius ir daugiau nepajėgiu, paprasčiausiai – išsenku. Bėgu paskui jo sakinius prakaituota, kaip žiurkė Prahos kanalais. Pasidedu tada Hrabalą ant krūtinės. Užsimerkiu ir jaučiu jį visu kūnu taip, kaip jo herojus kadaise jautė ant jo atsigulusią nuogą čigonę. Aš, kaip ir jis tada, jau nieko nebenoriu, „tiktai amžinai, iki begalybės, šitaip gyventi... tarsi būtume gimę drauge ir niekada neišsiskyre“. Pusę metų mąstau, ką ir kaip turiu rašyti, kad patikčiau, o Hrabalas suformulavo tai vienu sakiniu: „Jei mokėčiau tašyti, tai parašyčiau knygą apie didesnę žmogaus laimę ir didesnę jo nelaimę“. Labiausiai šiame sakinyje žavi tariamoji nuosaka. Jos čia neturėtų būti, bet ji – joks koketavimas. Tariamoji nuosaka čia reiškia kai ką labai gerai mokančio daryti žmogaus privalomą, sąžiningą ir kasdienę abejonę.

Ko gero, dabar nusiplėšiu pleistrus nuo kojų ir apsimausiu kojines su siūle. (Hrabalo garbei.) Užsimausiu jas lėtai, atvyniojamu judesiu, pradėdama nuo pat kojų pirštų galiukų, kad vabzdžio sparno plonybėje nenubėgtų akis. Tada įšoksiu į juodus zomšinius batelius ir žengsiu į gatvę. Nors šlapia ir lyja. Ir gatvės – kreivos. Bet visada pavasarį kas nors gali atsitikti. Susitikti galiu ką nors. Patį pavasarį galiu sutikti. Kaip ubagą Volodiją, kuris kartais eina elegantiškomis moterims iš paskos Bazilijonų gatve ir maivydamasis už nugaros atkartoja jų judesius. Nes jeigu dar ilgiau sėdėsiu čia savo virtuvėj ir galvosiu, kokia turi būti perkama literatūra, imsiu krapštyti pusę metų neplautas savo ausis. Kaip Shrekas nusilipdysiu iš jų sieros žvakes ir skendėsiu – o, kaip tiksliai pasakyta! – intymioje žvakių šviesoje. Jeigu dar imsiu galvoti apie perkamą literatūrą, įkaičiu iki baltumo ir sutrupėsiu kaip viela. Po kelių savaitžių kaimynas su Ada išlauš duris. (Be jokių įsipareigojimų...) Paspirs mano palaikų trupinius ir sakys, ta boba rūkė, degino smirdančias žvakes sektantė ir taip nevalyvai gyvena. Gali būti ir dar blogiau. Jeigu dar galvosiu, kokia turi būti perkama literatūra, pasijusiu kaip mano senelis. Kai tą apgailėtiną dieną jis irgi sėdėjo savo virtuvėje pabėręs ant amerikoniškų laikraščių sovietinį deficitą ir susikaupęs, nagais, nežinia kame bandė ieškoti branduolio.